

18. Biennale Sztuki dla Dziecka

Sztuka dla Dziecka — Tradycja we współczesności

Konferencja naukowa

Poznań, 22-23 listopada 2010

Estrada Poznańska – Scena na Piętrze, ul. Masztalarska 8

Prof. Wojciech Józef Burszta

Institut Kultury i Komunikowania | Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie

TRADYCJA Z PERSPEKTYWY WSPÓŁCZESNEJ REFLEKSJI HUMANISTYCZNEJ.

W referacie przedstawię różne konceptualizacje pojęcia tradycji, odwołując się najpierw do klasycznej typologii Jerzego Szackiego. Jest zazwyczaj tak, że dopóki ludzie żyją w tradycji, dopóty jej nie znają, przychodzi ona bowiem bez uświadomienia do tego, kto żyje w tradycji. Swoisty paradoks w koncepcji tradycji tkwi zatem w tym, iż jest ona bardzo silna tam, gdzie się o niej nie mówi, i gdzie jest ona nieświadoma, że się o niej mówi, a słaba tam, gdzie mówi się o niej dużo. Dzisiejsze rozważania nad tradycją w dobie powszechnie określanej jako czasy detradycjonalizacji, wymagają innego spojrzenia na problem podmiotowo rekonstruowanego dziedzictwa jako ważnego punktu odniesienia dla współczesności. Tej kwestii poświęcone będą rozważania odwołujące się do różnych sposobów wykorzystywania i budowania tradycji w obecnych czasach, kiedy to autorytet zewnętrzny tradycji przesunął się „do wewnątrz”, co sprawia, że tradycje się weryfikuje, modyfikuje, a jednostka dostosowuje własną potrzebę tradycji do preferowanej przez siebie tożsamości. Ten nowy stosunek do tradycji zostanie zilustrowany kilkoma przykładami.

Prof. Wojciech Józef Burszta – profesor zwyczajny, kierownik Katedry Antropologii Kultury w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie, kieruje także Zakładem Badań Narodowościowych Instytutu Sławistyki PAN w Poznaniu, prezes Instytutu im. Oskara Kolberga, redaktor naukowy półrocznika *Sprawy Narodowościowe*, przewodniczący Rady Naukowej kwartalnika *Kultura Popularna*; antropolog kultury, kulturoznawca i eseista piszący o rzeczach poważnych i ulotnych. Stypendysta Fulbrighta i Fundacji Kościuszkowskiej, wykładał w Yale, Chicago i Paryżu. Interesuje się muzyką rockową, futbolem angielskim, miłośnik i znawca kryminalów. Od 2005 roku osiadł w Milanówku; pracuje nad książką *Utopia i bunt. Próba antropologii kontrkultury*.

Dr Danuta Świerczyńska-Jelonek

Katedra Animacji Kultury i Pracy Socjalno-Wychowawczej | Wydział Pedagogiczny
Uniwersytet Warszawski

BAŚNIOWOŚĆ JAKO AKSJOLOGICZNA I ESTETYCZNA ZASADA ŚWIATA WSPÓŁCZESNEJ PSYCHOLOGICZNEJ PROZY MŁODZIEŻOWEJ.

„Baśniowość” – przyjmuję – to cecha narracji o współczesnym świecie w perspektywie twórcy, jego dzieła oraz odbiorcy; to cecha tekstów pielęgnujących tradycyjne wartości harmonii i piękna, sprawiedliwości i aktywnego dobra, a więc te wartości, które utwierdzają człowieka w przekonaniu o sensie życia pośród ludzi. To określona strategia pisarska ukierunkowana – z jednej strony – na porządkowanie uczuć i myśli młodych czytelników, z drugiej – na trudny spór z młodymi o aksjologiczny wymiar świata. Baśniowość jako cechę literackiego obrazu świata, a także tęsknotę za baśniowością współczesnych nastolatków, założonych czytelników prozy psychologicznej oraz powieści dla dziewcząt, omówię sięgając po współczesną prozę młodzieżową autorów różnych pisarskich pokoleń, zarówno pisarzy polskich jak i obcych.

Aktywizujące i animacyjne pod względem metod projekty edukacji kulturowej i artystycznej dziecka potrzebne są w tej sytuacji o tyle, o ile aktywność artystyczna ze swej natury posługuje się innym rozumieniem twórczości: opartej na wyobraźni, otwartej interpretacyjnie, zmierzającej do stawiania pytań raczej, niż wybierania poprawnych odpowiedzi. Twórczość artystyczna dziecka promowana przez CSD oznacza także twórczość w relacji z innymi. Animacyjny, aktywizujący i ‘antystemowy’ do pewnego stopnia projekt twórczości jest koniecznym uzupełnieniem dla wiedzy operacyjnej, która sama w sobie jest kompetencją głównie obywateli-konsumentów, ale nie krytycznych uczestników sfery publicznej i współtwórców własnych kultur.

Dr Danuta Świerczyńska-Jelonek – pracownik Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego – Katedra Animacji Kultury i Pracy Socjalno-Wychowawczej. Przedmiot zainteresowań: literatura dla dzieci, czytelnictwo młodego pokolenia, człowiek w kulturze współczesnej. W latach 1991-2001 w Zespole „Guliwera”, czasopisma o książce dla dziecka. Krytyk literacki, juror w konkursach literackich. Publikuje m.in.: w *Nowych Książkach*, *Guliwerze*, *Poradniku Bibliotekarza*. Od lat w ośrodku wychowawczym dla dziewcząt współpracuje przy ogólnopolskich festiwalach teatralnych. Członek Polskiej Sekcji IBBY. Ostatnie ważniejsze publikacje: współredaktor naukowy tomów: *Książka dziecięca 1990–2005* (2006); *Po potopie* (2008); *Ocalone królestwo* (2009); artykuł: *Najmłodsza poetka wojennej Warszawy: Teresa Bogusławska (1929-1945)*, *Guliwer*, 2/2009.

Dr Maria Paula Stasiakiewicz

Zakład Psychopatologii Dziecka | Wydział Studiów Edukacyjnych | Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

TOŻSAMOŚĆ I SYMBOL. ROLA SZTUKI W KSZTAŁTOWANIU SIĘ TOŻSAMOŚCI WSPÓŁCZESNEGO DZIECKA.

Dziecko uczestnikiem kultury było, można powiedzieć, od zawsze. Zmieniła się jednak jego pozycja: z niezauważanego świadka stało się wyróżnionym, darzonym specjalnym zainteresowaniem adresatem kulturowych tekstów. Osobą, dla której się tworzy, dla której powstają utwory muzyczne, literackie, dzieła plastyczne i teatralne spektakle. Zmiana ta pociąga wiele bardzo różnorodnych konsekwencji. Między innymi, otwiera pole wychowawczych nacisków związanych z chęcią kształtowania dziecka zgodnie z jakimś społecznie akceptowanym wzorem – ideałem. Sztuka przeżywana niegdyś we wspólnocie dorosłych i dzieci w różnym wieku może przeobrażać się w swoiste „pedagogiczne narzędzie” gubiąc artystyczne wartości na rzecz domniemanej skuteczności dydaktyczno – wychowawczego przekazu. Z drugiej strony, artystyczne symbole ze swej istoty niosą określone sensy i wartości a społeczność właśnie przez nie, poprzez te przekazy konsolidują się, określają swą tożsamość, doświadczają wspólnoty, budują spójne struktury. Trzeba pamiętać, że określenie swojej tożsamości indywidualnej, tj. „tożsamości ja” oraz społecznej – „tożsamości my” jest warunkiem zdrowia psychicznego, a artystyczne symbole pełnią w tym procesie szczególną rolę specyficznych nośników znaczeń. Przekaz kierowany do dziecka nie może więc być „wypłukany” z idei, musi być wypełniony jakąś istotną treścią. W tej sytuacji z całą natarczywością pojawia się pytanie o charakter treści i jakość formy przekazu tworzonego dla dzieci. Jego ocena zawsze będzie dokonywana co najmniej z trzech punktów widzenia: (1) wartości, (2) artystyczno – estetycznego poziomu oraz (3) psychologicznej dostępności dla odbiorcy i rozwojowych funkcji, które miałby on spełniać. Te trzy konieczne perspektywy, które można ogólniej opisać jako: etyczno – moralną, artystyczno – estetyczną i psychologiczną perspektywą analizy i oceny twórczości dla dzieci są nierozdzielne a zarazem swoiste.

W referacie chciałabym się zająć trzecią z wymienionych perspektyw, pozostawiając dwie pozostałe niejako w tle. W ramach przyjętej perspektywy psychologicznej postuluję „bycie z dzieckiem w świecie sztuki”. Potrzeba tego „bycia” i warunki „bycia z dzieckiem w świecie sztuki” będą zatem stanowiły oś prowadzonych w referacie rozważań.

Dr Maria Paula Stasiakiewicz jest psychologiem, pracownikiem Zakładu Psychopatologii Dziecka UAM Poznaniu. Jej zainteresowania naukowe i praktyczne skupiają się wokół problemów wyjaśniania potencjałów edukacyjnych i terapeutycznych aktywności artystycznej oraz zastosowań sztuki w terapii i edukacji osób z niepełnosprawnością intelektualną. Jest autorką prac dotyczących teoretycznych podstaw arteterapii oraz programów kształcenia akademickiego w zakresie arteterapii. Opracowała opartą na rysunku metodę wspomaganie rozwoju pojęciowego osób z niepełnosprawnością intelektualną – metodę remediacji poznawczej (MRP). Odbyła szereg szkoleń i staży zawodowych w kraju i za granicą; m. in. w zakresie psychodramy w Institut de Sensibilisation et Formation en Psychologie Sociale et Clinique w Nicei, trening rozwijania twórczej aktywności w Atelier des Enfants Centrum Pompidou w Paryżu, w zakresie Metody Weroniki Sherborne w Lewocy (Słowacja). Odbyła staż naukowy w Université Sciences Humaines w Strasburgu oraz roczny staż w placówkach edukacyjnych we Francji,

gdzie realizowała autorski program twórczej aktywizacji dzieci. Do ważniejszych jej prac należą: *Arterapia dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Wybrane problemy teorii i praktyki*. 475–510 W: W.Limont, K.Nielek – Zawadzka (red.) *Edukacja artystyczna a potencjał twórczy człowieka t.II* Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls (2006); *Wykorzystanie bodźców prototypowych w inspirowaniu twórczej aktywności rysunkowej dzieci z niepełnosprawnością intelektualną*. W: W.Dykcik, A.Twardowski *Poznańska pedagogika specjalna. Tradycje – osiągnięcia – perspektywy rozwoju*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM (2006); *Aktywność artystyczna dziecka niepełnosprawnego a rozwój* *Ja*. s.131–142W: A.Twardowski (red.) *Wspomaganie rozwoju dzieci ze złożonymi zespołami zaburzeń*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego Oddział w Poznaniu (2005).

Prof. Grzegorz Leszczyński

Instytut Literatury Polskiej | Uniwersytet Warszawski

PONOWOCZESNE GRY ARCHETYPICZNE

Jedną z cech właściwości sztuki ponowoczesnej jest gra z tradycją. U jej źródeł leży przekonanie, że wszelkie dotychczasowe formy uległy wyczerpaniu, a motywy ujawniły konwencjonalność i stereotypowość, pozostaje więc jedynie żonglowanie topiką, tematami i konwencjami. Nie omija to sztuki kierowanej do najmłodszej i młodej publiczności: dziecko współczesne zanim uzyska szanse obcowania z utworami, w których archetypy występują w pierwotnej postaci, obcuje z różnego rodzaju transformacjami i adaptacjami dzieł, bawi się motywami tak samo, jak dorosły, „podszyty dzieckiem” twórcą. Przypomina to sytuację, w której słuchacz koncertu jazzowego poznaje motyw przewodni, wokół którego osnuta jest improwizacja, nie na początku, lecz w połowie utworu; albo w której odbiorca najpierw poznaje *Wariacje nt. Haydna* Johannes Brahmsa a dopiero potem muzykę samego Haydna. Słuchacz bez wiedzy pozwalającej na rozumienie kierunku i sensu zmian, a takiej wiedzy dziecko przecież nie ma, gotów uznać dzieło pierwotne, oddane przeróbkom, za wariację na temat utworu, który poznał wcześniej, w istocie późniejszego. Jeśli ktoś nie słyszał mazurków Chopina, a słyszał wariacje na ich temat w wykonaniu Andrzeja Jagodzińskiego czy Jacquesa Louisiera, gotów wziąć kompozycje Chopina za wariacje na temat zasłyszanych wcześniej utworów. Następuje całkowita dekonstrukcja tradycji, gdyż wszystko staje się współczesnością, wszystko można usytuować w dowolnej kolejności i w swobodnym szeregu, w którym bez żadnych konsekwencji wymienia się części składowe.

Sytuacja taka nie pojawiała się nigdy wcześniej. Sytuacja współczesnego dziecka nie ma wielu analogii z sytuacją małego odbiorcy sztuki w przeszłości. Do lat międzywojennych dziecko obcowało z przekazami archetypicznymi niezależnie od tego, czy wychowywało się w kulturze pierwotnej (było wówczas jednym z uczestników uniwersum kultury), czy też w kulturze zogniskowanej wokół szkoły (dorosły twórca jako pedagog wprowadzał w zasadniczy krąg wartości poprzez odniesienie do klasycznie ujmowanych archetypów). Wariacje literackie i przeróbki znanych autorów były jeszcze w latach międzywojennych wyraźnie sygnowane („naśladowane z...”, „na motywach...”). W połowie XX w. sytuacja powoli zmieniła się, lecz dziecko w dalszym ciągu obcowało z oddzielną od codzienności kulturą o charakterze heteronomicznym, rozpoznawało jej formy, toteż na różny sposób obecne w literaturze, teatrze czy filmie postaci i motywy archetypiczne

odbierało jako różne realizacje pierwotnego, kanonicznego, źródłowego przekazu. Model nowoczesny (ukształtowany u schyłku XX w.) miesza nie tylko formy, ale również przestrzenie i motywy: sztuka obecna jest w dziecięcej codzienności (gadżety związane z filmami, gry komputerowe towarzyszące książkom, pozwalające na swobodne przekształcanie wzorca podstawowego), apeluje jednocześnie do odbiorców w różnym wieku (zabawy archetypami wywołują śmiech dorosłego odbiorcy, dla dziecka stają się komunikatami o treści kanonicznej, czyli informującej o wersji źródłowej motywu), wprowadza daleko idące transformacje wersji oryginalnych sugerujące wersję podstawową (pirackie przeróbki, manifestacyjne manipulowanie przekazami), w efekcie powstaje sytuacja, że w odbiorze dziecka wszystko może być archetypem, więc tak naprawdę nic nim nie jest. Łatwo można sobie wyobrazić we współczesnej sztuce nie tylko nawróconego wilka (zaprzeczającego jego kanonicznej postaci), ale i królową, co pocałunkiem budzi... inną królową, zgodnie z dewizą, że dziecko od najmłodszych lat trzeba uczyć tolerancji wobec różnorodnych postaw i zachowań seksualnych. Czy jednak możliwe jest rozumienie siebie poprzez sztukę żonglującą archetypami? Czy w tym odejściu od bardzo swoistych i wyrazistych, stanowiącego nienaruszalne jądro sztuki, nie zamyka się jeden z powodów, dla których sztuka przestaje pełnić funkcję społecznego centrum przekazu wartości, budowania sfery sacrum, osobistej, społecznej, pokoleniowej tożsamości?

Prof. Grzegorz Leszczyński – profesor Uniwersytetu Warszawskiego, dr hab., prodziekan Wydziału Polonistyki, kierownik Pracowni Badań Literatury dla Dzieci i Młodzieży. 1994 – 2000 zastępca dyrektora Redakcji Dziecięcej Telewizji Polskiej, 2002 – 2005 przewodniczący kapituły nagrody Prezydenta RP *Sztuka Młodym*, 1992 – 1995 prezes Polskiej Sekcji International Board on Books for Young People. Autor książek: *Bunt czytelników. Proza inicjacyjna netgeneracji* (2010), *Magiczna biblioteka* (2007), *Kulturowy obraz dziecka i dzieciństwa w literaturze drugiej połowy XIX i w XX w.* (2006), *Literatura i książka dziecięca. Słowo – obiegi – konteksty* (2003), *Elementarz literacki* (2001), *Młodopolska lekcja fantazji* (1990). Redaktor naukowy *Słownika literatury dziecięcej i młodzieżowej* (2002) i kilkunastu tomów zbiorowych, m.in. tomów będących owocem konferencji towarzyszących Biennale Sztuki dla Dziecka. Autor kierowanych do młodych czytelników antologii, m.in. *Baśnie świata* (2007), *Polskie baśnie i legendy* (2006), *Po schodach wierszy* (1992).

Prof. Anna Zeidler – Janiszewska

Instytut Kultury i Komunikowania | Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie

KSZTAŁCENIE KRYTYCZNEGO DYSTANSU POPRZEC TEATR. INSPIRACJE BRECHTA I BENIAMINA.

W referacie omówię eksperymenty Bertolda Brechta i Waltera Beniamina dotyczące radia i teatru dziecięcego i młodzieżowego w czasach Republiki Weimarskiej. Postaram się pokazać, że typ krytycznej kompetencji kulturowej, jaki twórcy ci chcieli wypracować u dzieci i młodzieży, czy raczej – wspólnie z dziećmi i młodzieżą, nie stracił aktualności. Przeciwnie – kształcenie tego typu kompetencji staje się w dzisiejszej konsumenckiej kulturze wartością szczególnie pożądaną. Bez niej bowiem idee społeczeństwa obywatelskiego już teraz możemy wyrzucić na śmietnik.

Prof. Anna Zeidler-Janiszewska, dr hab., zajmuje się filozofią i teorią kultury, estetyką i sztuką współczesną. Pracowała w Instytucie Filozofii i w Instytucie Kulturoznawstwa UAM, dodatkowo na ASP w Poznaniu i w Instytucie Kultury w Warszawie, potem w Instytucie Teorii Literatury, Teatru i Sztuk Audiowizualnych Uniwersytetu Łódzkiego, obecnie – od pięciu lat w Instytucie Kultury i Komunikowania SWPS w Warszawie. Wiceprzewodnicząca Komitetu Nauk o Kulturze PAN, przewodnicząca Rady Redakcyjnej Kultury Współczesnej, członek zespołu redakcyjnego *Przeglądu Kulturoznawczego*.

Prof. Marta Karasińska

Instytut Filologii Polskiej | Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

REALNE? WIRTUALNE? DZIECKO W POSTMETROPOLIS.

Przedmiotem rozważań jest problem usytuowania kulturowego dziecka w nowym obszarze urbanistycznym, jakim jest definiowane przez Edwarda Soję „postmetropolis”, zaprzeczające historii, osadzone w wyłącznym „tu i teraz”, w naturalny sposób zatem wykreślające z zespołu wyznaczających je kategorii pojęcie tradycji kulturowej. W przypadku dziecka jednak osadzonej w rudymenarnych potrzebach rozwojowych, nie poddających się prawom gwałtownej zmiany urbanistycznego paradygmatu. Czy nowa propozycja „simcity”, choćby za pośrednictwem światów wirtualnych, potrafi tym potrzebom sprostać transponując odwieczną, niezbywalną w kształtowaniu się dziecięcej psychiki, tradycję kulturową na nowe języki – na przykład gier komputerowych?

Prof. UAM dr hab. Marta Karasińska – polonistka, teatrolog. Długoletni pracownik Teatru Nowego w Poznaniu, Poznańskiego Teatru Lalki i Aktora, Ogólnopolskiego Ośrodka Sztuki dla Dzieci i Młodzieży, animator kultury. Obecnie pracownik Zakładu Dramatu i Teatru Instytutu Filologii Polskiej UAM. Zajmuje się historią współczesnego dramatu i teatru, teorią dramatu i teatru, teatrem dla dzieci. Autorka książek: *Między baśnią a podwórkiem. Gry literackie w polskim dramacie dla dzieci*, *Bogusława Schaeffera filozofia nowego teatru*, autorka artykułów i współautorka książek poświęconych teorii dramatu, teatru i literatury dla dzieci.

Prof. Antoni Porczak

Wydział Rzeźby–Pracownia Intermediów | Akademia Sztuki Pięknych w Krakowie

ZWIASTOWANIE TYPU ADOBE

Sztuka technologiczna miksuje przeszłość z teraźniejszością rozbijając ją najpierw na dyspersyjne sample by później sklejać w nowy porządek. Jak ta metoda funkcjonuje w dziecięcej wyobraźni, kiedy nie respektuje dawnych porządków? Jeśli dzieci wyrażają najbliższą przyszłość, odnawianie kultury następować będzie raczej przez remiksację niż przekazywanie dawnego porządku. Kiedy hybrydalna różnorodność staje się wartością nadrzędną, często zastępuje dawne opowiadanie z logicznym porządkiem przyczynowo-czasowym nagłymi skokami wyobraźni powodowanymi operacyjnymi technikami postępowania z audio-obrazem czy tekstem.

Prof. Antoni Porczak – profesor zwyczajny, kierownik Pracowni Działań Medialnych w Katedrze Intermediów Wydziału Rzeźby, współzałożyciel unikatowego kierunku studiów Intermedia w ASP Kraków. Brał udział w ponad 120 wystawach zbiorowych (około 40 za granicą) m.in. XLIII Biennale Weneckim w 1988 r. Uprawia: rzeźbę, rysunek, akcje, formy wielomedialne, instalacje.

Jest autorem kilkudziesięciu publikacji w recenzowanych wydawnictwach książkowych dotyczących

sztuki mediów oraz edukacji artystycznej. Wybrane książki, w których znajdują się artykuły: *Wiek ekranów*, *Estetyka reklamy*, *Estetyka wirtualności*, *Interaktywne media sztuki*, *Estetyka sensu largo*, *Interfejsy sztuki*, *Wiek awangardy*, *Kulturowe konteksty baśni*. Jest redaktorem kilku publikacji w wydawnictwie ASP, współzałożycielem i vice przewodniczącym Zarządu Polskiego Towarzystwa Estetycznego. Brał udział w kilkudziesięciu sesjach naukowych dotyczących estetyki sztuk medialnych. Był kuratorem wystaw sztuki mediów w Galerii Miejskiej Bunkier Sztuki w Krakowie.

Dr Anna Weronika Brzezińska

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej | Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

EDUKACJA KREATYWNA POPRZEC SZTUKĘ TRADYCYJNĄ.

Słowa klucze: tradycja, tradycjonalizm, sztuka tradycyjna, edukacja regionalna, dziedzictwo kulturowe. Dziedzictwo kulturowe stanowi ważny element w edukacji każdego człowieka – świadomego swoich korzeni oraz tego, który stoi u progu zdobywania świata. Sposobem na przekazanie tego co istotne jest sztuka, od zawsze towarzysząca człowiekowi i pozwalająca mu na wyrażenie siebie, swoich emocji i przeżyć. Sztuka tradycyjna, niekiedy nazywana ludową, była zjawiskiem oryginalnym dla polskiej wsi, zmieniając się nieustannie, ewoluując, stając się emanacją codziennego życia i poszukującą inspiracji w najbliższym otoczeniu. Była sposobem wyrażania treści życia codziennego i odświętowanego. Nie była zastygłą skorupą, a jej twórcy nie zajmowali się powielaniem tych samych wzorów. Będąc często twórcami nieprofesjonalnymi, sami uczyli się obróbki materiału, eksperymentowali z kolorem i fakturą, a inspiracją dla ich twórczości najczęściej były sceny z życia rodziny, wsi, miasteczka. Jak przekazać to wszystko współczesnemu dziecku, jakich form przekazu poszukiwać, by w globalnie przeżywanym dzieciństwie znalazło się miejsce na chwilę skupienia nad budowaniem zamku z drewnianych klocków? Kluczem do przekazywania elementów tradycji, jest edukacja rozumiana jako sztuka przekazywania wiedzy i umiejętności, sposobów patrzenia na świat i interpretowania zjawisk zachodzących wokół każdego z nas. Sposobem dotarcia do tych, którzy zaczynają przygodę z poznawaniem świata, są zajęcia edukacyjne wyzwalające kreatywność i pomysłowość, odwołujące się jednocześnie do elementów tradycji regionu, miejscowości, grupy społecznej.

Dr Anna Weronika Brzezińska – etnologa i instruktor rękodziela artystycznego. Adiunkt w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zainteresowania naukowe: aktywizacja społeczności lokalnych, dziedzictwo kulturowe regionu i edukacja regionalna, upowszechnianie kultury regionalnej, rzemiosło i rękodzieło tradycyjne.

Dr Tomasz Rokosz

Instytut Filologii Polskiej | Zakład Wiedzy o Kulturze | Akademia Podlaska

DZIECKO – TWÓRCA, WYKONAWCA, BOHATER CZY ODBIORCA? ANALIZA WYBRANYCH GATUNKÓW POLSKIEGO FOLKLORU.

Dziecko w folklorze to temat bardzo obszerny, wymagający konkretyzacji. Referat jest próbą pokazania dziecka w kilku perspektywach: Jako twórcy określonych tekstów i gatunków (wyliczniki, przezywanki, niektóre zabawy); Jako wykonawcy okre-

ślonych tekstów (wyliczanki, przezywanki, szczodraki); Jako bohatera wybranych utworów i gatunków (szczodraki, kołysanki, pieśni sieroce); Jako głównego odbiorcę określonych tekstów (kołysanki). Dziecko (czasami wspólnie z matką) było też obiektem określonych praktyk – co jest dobrze widoczne na przykładzie obrzędów związanych z ciążą, narodzinami i chrztem. Problemem istotnym, chociaż stosunkowo rzadko poruszonym, jest też dziecko niechciane (analiza tekstów wybranych ballad). W kulturze tradycyjnej wyżej wymienione perspektywy i role często się przenikały, interferowały ze sobą. Ich konsekwencją był określony system wartości, kreowany w tekstach folkloru obraz świata, a także struktura tekstowo–muzyczna utworów. System wartości był także przyczyną określonych postaw wobec dziecka. Warto pamiętać, że w kulturze tradycyjnej, inaczej niż w kulturze współczesnej traktowano dziecko. Można to wykazać poprzez rekonstrukcję językowego obrazu dziecka zawartego w tradycyjnych tekstach. Przykładowo analiza tekstów kołysanek wykazuje, że małe dziecko często było postrzegane negatywnie (potrzebowało opieki, przeszkadzało w codziennej pracy). Ostatnim problemem poruszonym w referacie jest kwestia kontynuacji tradycji we współczesnej kulturze. Wiąże się to z modyfikacjami na wielu poziomach: gatunku, tekstu, funkcji, intencji, nadawcy, odbiorcy, subkodu muzycznego, kanału przekazu itd.

Interesujące będzie także prześledzenie zmian w obrębie systemu wyznawanych wartości, które są przecież centrum – rdzeniem każdej kultury. Kultura tradycyjna powinna być postrzegana w całej swojej złożoności – bez uproszczeń i niepotrzebnej gloryfikacji. Przenikał ją zawsze utylitaryzm, nastawienie członków społeczności na osiągnięcie określonych celów. Jej elementy spełniały określone funkcje.

Materiał został uporządkowany chronologicznie – od okresu ciąży i narodzin, aż po zakończenie okresu dziecięcego. Pojawiają się także przykłady współczesnego folkloru dziecięcego, rejestrowane również obecnie w dużych miastach (wyliczanki, przezywanki). W tym przypadku historyczne podziały miasto–wieś tracą na znaczeniu.

Dr Tomasz Rokosz – polonista, kulturoznawca, muzyk. Obecnie adiunkt w Zakładzie Wiedzy o Kulturze Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Przyrodniczo–Humanistycznego w Siedlcach (dawnej Akademii Podlaskiej). Kierownik Pracowni Badań Regionalnych i Kultury Podlasia. Jest absolwentem polonistyki na Uniwersytecie Marii Curie–Sklodowskiej w Lublinie. Doktoryzował się na UMCS w 2005 r. Członek Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego oraz IOV (International Organization of Folk Art). Stypendysta Ośrodka Badań nad Tradycją Antyczną Uniwersytetu Warszawskiego. Absolwent studiów etnomuzykologicznych na Uniwersytecie Warszawskim. Autor monografii pt. *Od folkloru do folku. Metamorfozy pieśni tradycyjnych we współczesnej kulturze*, kilkudziesięciu artykułów naukowych i recenzji. Drukował m. in. w „Literaturze Ludowej”, „Czasie Kultury”, „Akcentie”, „Kresach”, „Twórczości Ludowej”, „Obyczajach”. Zainteresowania naukowe: przetworzenia i modyfikacje tradycyjnego folkloru, badania komparatystyczne na pograniczu polsko–ukraińsko–białoruskim, badania nad wierszowanymi gatunkami folkloru i obrzędowością doroczną, ludową muzyką wokalną i instrumentalną, problemami współczesnej kultury.

Prof. Dorota Żołądź–Strzelczyk

Zakład Historii Wychowania | Instytut Pedagogiki | Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

FRYGA, ŁĄTKA I KONIK NA PATYKU–ZABAWKI NASZYCH PRZODKÓW.

Informacji o dawnych zabawkach dziecięcych szukać musimy w różnych źródłach. Niestety z terenów polskich nie mamy ich zbyt wiele. Są to trzy podstawowe rodzaje

źródeł – przekazy pisane, przedstawienia ikonograficzne oraz zabytki materialne – same zabawki, które przetrwały do naszych czasów. Przedmiotem moich rozważań będzie próba pokazania, czym bawiły się dzieci na ziemiach polskich w okresie do końca XVIII wieku. W świetle wybranych fragmentów z utworów staropolskich – od średniowiecznej Kroniki Mistrza Wincentego (XII/XIII w.) po XVIII–wieczne pamiętniki – przedstawione zostaną opisy zabawek, ewentualnie wzmianki o nich z jednej strony, z drugiej zaś zostaną one zilustrowane wybranymi fragmentami z ikonografii polskiej i europejskiej. Uzupełnią to informacje o przechowywanych w muzeach zachowanych zabawkach. Wśród tych dawnych zabawek wyróżnić można zabawki małych dzieci – grzechotki bardzo popularne od najdawniejszych czasów, którymi bawiły się dzieci niezależnie od płci. Bąk zwany frygą, lub cygą to także jedna z najstarszych zabawek znana w całej Europie. Dawne zabawki, podobnie jak współczesne, miały znaczenie socjalizujące, przygotowujące do ról, jakie dzieci miały pełnić w dorosłym życiu. Chłopcy bawili się „od zawsze” zabawkami militarnymi – żołnierzykami, mieczykami, jeździli na koniach, którymi niekiedy były zwykłe patyki. Ta ostatnia zabawka była znana od starożytności i uchodziła za jedną z najbardziej popularnych wśród dzieci w Europie. Dziewczynki natomiast bawiły się „w dom”, w którym królowały lalki, ale były także rozmaite mebelki – kołyski, stoliki, foteliki i miniaturowe naczynia – talerzyki, kubeczki, dzbanuszki. Najstarsze lalki, zwane u nas łątkami wcale nie przypominały tych znanych dzisiaj – były to po prostu patyki owinięte gałgankami, którym wyobrażenia dziecka nadawała kształty i przypisywała czynności. Ta zabawka, podobnie jak poprzednie, ma bardzo stary rodowód, archeolodzy odkopali lalki pochodzące z połowy drugiego tysiąclecia p.n.e. Wymienione zabawki, to te najbardziej popularne, ponadczasowe do dzisiejszego dnia towarzyszące dzieciom. Pojawiały się bardzo dawno, nadal bawią i uczą, pomagają dzieciom zrozumieć świat dorosłych, a także chronią i pocieszają w trudnych chwilach.

Dorota Żołądź–Strzelczyk – prof. dr hab., dyscyplina naukowa pedagogika – historia wychowania, autorka i współautorka kilku książek i kilkudziesięciu artykułów z zakresu dziejów wychowania. Pracownik Zakładu Historii Wychowania WSE Uniwersytetu im. A. Mickiewicza oraz Zakładu Edukacji Uniwersytetu Medycznego im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu. Najważniejsze publikacje: *Idealy edukacyjne doby staropolskiej*, Warszawa–Poznań 1990, *Peregrinatio academica. Studia młodzieży polskiej z Korony i Litwy na akademiach i uniwersytetach niemieckich w XVI i pierwszej połowie XVII wieku*, Poznań 1996, *Dziecko w dawnej Polsce*, Poznań 2002, 2006, *Dawne zabawy dziecięce*, Warszawa–Kielce 2008 (współred.) *Dawne i współczesne zabawki dziecięce*, Poznań 2010 (współred.) Zainteresowania naukowe: dzieje wychowania epoki staropolskiej, dzieje dzieciństwa, opieki nad dzieckiem, kobieta w dawnej Polsce, dzieje szkolnictwa wielkopolskiego epoki staropolskiej, podróże edukacyjne XVI–XVII wieku.

Dr Małgorzata Litwinowicz–Droździel

Instytut Kultury Polskiej | Uniwersytet Warszawski | Stowarzyszenie Grupa Studnia O.

SZTUKA OPOWIADANIA. SŁOWO I DZIAŁANIE

Sztuka opowiadania z pewnością może być uważana za formę ekspresji właściwą kulturze tradycyjnej. Jednak współcześni opowiadacze to przede wszystkim ludzie miasta, użytkownicy i mieszkańcy świata globalnego.

Zajmuje mnie przede wszystkim to, jak w pracy współczesnych artystów sztuki słowa funkcjonuje przekaz tradycyjny. Kwestia ta dotyczy zarówno tzw. repertuaru: tradycyjnych opowieści, wątków, fabuł, wykonywanych dzisiaj jak i środków performatywnych używanych przez współczesnych opowiadaczy: gestu, głosu, budowania relacji ze słuchaczami.

Być może istotą czytanej baśni czy opowieści jest jej przesłanie, lecz istotą sytuacji opowiadania jest także poczucie wspólnoty. Opowiadacze często podkreślają ten właśnie wymiar jako istotny aspekt własnej pracy. Ciekawi mnie więc to, w jaki sposób osiąga się ten wymiar, jak opowieść służy spotkaniu, jak sytuacja opowiadania i słuchania otwiera wspólną przestrzeń doświadczenia nie tylko dzieciom, lecz także dorosłym.

W swoim wystąpieniu będę się odwoływała do pracy współczesnych opowiadaczy polskich i zagranicznych: zarówno takich, którzy czują się mocno związani ze swoją kulturą etniczną, jak i tych, którzy uważają się za nomadów naszych czasów, swobodnie przemieszczających się między kręgami kulturowymi.

dr Małgorzata Litwinowicz-Drożdziel – zajmuje się sztuką opowiadania od niemal dekady, zrealizowała wiele widowisk narracyjnych (m.in. *Taniec opowieści czyli chasydzi Piaseczna, Egle, królowa węży i inne baśnie litewskie, Noc na Zamku Przygód. Opowieści europejskiego średniowiecza*). W ramach działań Stowarzyszenia Grupa Studnia O. współpracowała m.in. z Muzeum Etnograficznym w Warszawie, Zamkiem Królewskim w Warszawie – Działem Oświatowym, Instytutem Teatralnym im. Zbigniewa Raszeńskiego, Muzeum Narodowym w Warszawie – Działem Oświatowym, Towarzystwem Naukowym Pruthenia z Olsztyna, Centrum Edukacji Obywatelskiej (program *Ślady przeszłości*), Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (m.in. koncepcja wystawy *Biblioteka – miejsce czytania, miejsce działania* i widowiska narracyjne *Sen Marianny i Ludzie księgi*). Koordynatorka artystyczna Międzynarodowego Festiwalu Sztuki Opowiadania *Studnia Opowieści* odbywającego się w Warszawie od 2006 roku. Wieloletnia kierownik specjalizacji *Animacja kultury* w Instytucie Kultury Polskiej na Uniwersytecie Warszawskim, autorka publikacji i artykułów dotyczących animacji kultury. Lituanistka, adiunkt w Zakładzie Historii Kultury w Instytucie Kultury Polskiej UW, autorka książki *O starożytnościach litewskich. Mitologizacja historii w XIX–wiecznym piśmiennictwie b. Wielkiego Księstwa Litewskiego*.

Dr Maria Pomianowska
Akademia Muzyczna w Krakowie

WIELOKULTUROWOŚĆ A TOŻSAMOŚĆ – DZIECI W „GLOBALNEJ WIOSCE”.

Ostatnie kilkadziesiąt lat to czas dynamicznego poznawania się i przekształcania własnych wyobrażeń dotyczących innych kultur. Pierwotna naiwność polegająca na odrzucaniu wszystkiego co obce jako prymitywne i niewłaściwe, ustępuje miejsca zasadzie respektowania nieusuwalnej inności. W estetyce muzycznej poznanie i wzajemne uznanie zasadniczo różnych zasad kształtowania tworzywa muzyki zaczyna być równie ważne jak szukanie wspólnej substancji zawierającej się w zjawiskach dźwiękowych wszystkich czasów i regionów świata.

Autorka, która jest multiinstrumentalistką, wokalistką, kompozytorką i pedagogiem podróżującym od wielu lat po różnych regionach świata i kultur, zadaje sobie pytanie o wpływie zdobytych tam doświadczeń na kształtowanie się jej własnej tożsamości. Rozważa także problem poszerzania obszarów poszukiwań własnej tożsamości przez współczesne dzieci, które coraz częściej spotykają się w swoim życiu z przejawami kultury innych narodów i krajów zarówno w sztuce jak i życiu

społecznym, z uwagi na coraz szerszą obecność w Polsce przedstawicieli różnych kultur. Twierdzi też, że poprzez odnajdywanie podstawowych, wręcz intuicyjnie wyczuwanych różnic i podobieństw między naszą polską tradycją muzyczną a tradycjami innych narodów, dajemy dzieciom szansę na głębsze zrozumienie własnej rodzimej sztuki.

Nauka języka wielokulturowości poprzez sztukę to zdaniem autorki najprostsza i najbardziej fascynująca droga dorastania do nowych czasów. Obejmuje ona wspólne tańce, komponowanie, improwizacje melodyczne i rytmiczne. W czasach tzw. „globalnej wioski” daje szansę na wzajemne uznanie tam, gdzie obcość jest trudna do zniesienia.

Aby powiedzieć – Ja – musimy mieć jakiś punkt odniesienia. Poznając inne kultury otwierając się na nie możemy powiedzieć –TY–odnajdując w ten sposób własną tożsamość.

Dr Maria Pomianowska – pracownik naukowy Akademii Muzycznej w Krakowie, multiinstrumentalistka, wokalistka, kompozytorka i pedagog. Absolwentka Akademii Muzycznej im. F.Chopina w Warszawie w klasie wiolonczeli. W maju 2010 uzyskała stopień doktora sztuk muzycznych na Akademii Muzycznej w Krakowie za pracę pt. „*Rekonstrukcja techniki wykonawczej na historycznych fidelach kolanowych a nowe wartości sonorystyczne*”. Od 1984 r. prowadzi studia nad unikalnymi technikami gry na instrumentach muzycznych Azji i Europy, podróżując do Indii, Chin, Korei, Japonii na Bliski Wschód oraz Afryki. Podczas pięcioletniego pobytu w Japonii (1997–2002) artystka zapoznała się z muzyką i kulturą tego kraju, jednocześnie prezentując tam polskie pieśni i tańce. Na zlecenie światowej sławy wiolonczelisty, Yo Yo Ma, skomponowała utwory, które zostały później wspólnie z nim wykonane w 2000 r. na koncercie w Niigata (Japonia). Zrekonstruowała wraz z prof. Ewą Dahlig–Turek i Andrzejem Kuczrowskim dwa staropolskie chordingi smyczkowe: sukę biłgorajską i fidel płocką. Jako wybitny pedagog współpracuje m.in. z fundacją J&S Pro Bono, prowadząc Orkiestrę Folkową OFAM, Zamkiem Królewskim w Warszawie w programie *Canaletto* oraz festiwałem folkowym *Nowa Tradycja*, jako jurorka konkursu festiwalowego. Od 2006 zasiada w radzie programowej międzynarodowego Festiwalu *Skrzyżowanie Kultur* jako kurator warsztatów muzycznych. W 2008 roku prowadziła cykliczną audycję radiową w programie II PR pr. *Muzyka Wschodu* oraz koncertowała w największych salach świata jako solistka–instrumentalistka u boku legendy muzyki rosyjskiej Borysa Grebenshchikowa. W 2010 roku stworzyła scenariusz artystyczny do wystawy pt. *Zakochany Chopin, czyli inspiracje mazowieckie* organizowanej przez Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie. Wydała również kilka płyt, m.in. entuzjastycznie przyjęty przez krytykę album *Chopin na 5 kontynentach*. Płyta ta w czerwcu 2010 roku osiągnęła 5 pozycję na europejskiej liście światowej muzyki etnicznej i folkowej World Music Charts Europe organizowanej przez Europejską Unię Nadawców (EBU) i utrzymuje się na liście kolejne miesiące.

Dr Michał Pawleta
Instytut Prahistorii | Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ZABAWA W PRZESZŁOŚĆ. WSPÓŁCZESNE FORMY POPULARYZOWANIA ORAZ PRZEKAZYWANIA WIEDZY NA TEMAT ODLEGŁEJ PRZESZŁOŚCI.

Przedmiot analizy w moim wystąpieniu stanowią formy popularyzowania i przekazywania wiedzy o przeszłości, rozwijane głównie na gruncie archeologii. Zagadnienie zostanie rozpatrzone z perspektywy świata ponowoczesnego, zwłaszcza zmiennych form edukacji oraz postaw wobec przekazywanej wiedzy o przeszłości, jak również wymagań, jakie stawia przed nimi współczesny świat. Aczkolwiek

szereg działań oraz inicjatyw podejmowanych w tym zakresie jest skierowanych do najmłodszych uczestników kultury, mając za zadanie przekazywanie wiedzy w atrakcyjny, kładący nacisk na aktywne uczestnictwo poznających oraz zmysłowe doświadczanie przeszłości sposób, stanowiąc wyraz przemian języka oraz środków komunikacji, niemniej cieszą się one popularnością również wśród osób dorosłych.

Inicjatywy, o których mowa, spełniają ważną rolę edukacyjno–popularyzatorską w procesie „edukacji poprzez zabawę”, będąc nowoczesną formułą popularyzacji wiedzy o przeszłości, opierającej się głównie na atrakcyjności i widowiskowości przekazów. Tym samym wychodzą one poza statyczne i dyskursywne formy prezentacji, jak przykładowo ma to miejsce w przypadku wystaw muzealnych, na rzecz ich plenerowej ekspozycji i ukazania „przeszłości w działaniu” czy możliwości doświadczenia „jak to w rzeczywistości było”. To także rodzaj zabawy w przeszłość, którą można lokować w przestrzeni ludycznej, mającej często niewiele wspólnego z rzetelną i szeroko pojętą edukacją na temat przeszłości, stanowiącej przykład prymatu rozrywki nad edukacją, co więcej, powielającą niejednokrotnie stereotypy i anachroniczne wyobrażenia na temat przeszłości.

Wywody zostaną zilustrowane na kilku wybranych przykładach takich działań, których formy kształtowane są współcześnie przez kilka tendencji, mianowicie: wciąż obecną sensacyjność znalezisk archeologicznych; rekonstrukcjonizm, polegający na odtwarzaniu przeszłości przez jej rekonstrukcje (np. skanseny, rezerваты archeologiczne, parki archeologiczne); performatywność (teatralizacja) przeszłości, związanej z odgrywaniem na żywo w obecności widzów określonych działań (np. walki wojów); festiwalizację wydarzeń (np. festyny archeologiczne). W podsumowaniu przedstawione zostaną zalety, a także negatywne aspekty takich form przekazywania wiedzy na temat odległej przeszłości.

Dr Michał Pawleta – adiunkt w Zakładzie Historii i Metodologii Prahistorii Instytutu Prahistorii UAM w Poznaniu, uczestnik międzynarodowego projektu *Archaeology in Contemporary Europe: Professional Practices and Public Outreach* (2007–2012). Stopień doktora nauk humanistycznych uzyskany w roku 2005 na podstawie rozprawy: *Dziecko i dzieciństwo w perspektywie badań archeologicznych neolitu środkowoeuropejskiego*. Moje zainteresowania badawcze koncentrują się wokół teorii i metodologii archeologii, społecznego funkcjonowania archeologii, gender archeology oraz archeologii dzieciństwa, a także roli i znaczenia odległej przeszłości dla współczesnego człowieka. Obecnie prowadzę badania i przygotowuję obszerną publikację na temat zróżnicowanych form obecności przeszłości we współczesnym społeczeństwie polskim oraz sposobami jej prezentacji m.in. poprzez muzea, festyny archeologiczne czy rekonstrukcje historyczne, a także rolę profesjonalnej archeologii w procesach transmisji wiedzy o przeszłości.

Dr Agata Skórzyńska

Instytut Kulturoznawstwa | Uniwersytet im Adama Mickiewicza w Poznaniu

KOMPETENCJE KULTUROWE POZA TESTEM WYBORU? DZIAŁALNOŚĆ CENTRUM SZTUKI DZIECKA W PERSPEKTYWIE ANIMACJI DO TWÓRCZOŚCI.

Tekst poświęcony jest analizie projektów realizowanych przez Centrum Sztuki Dziecka w Poznaniu, instytucję nietypową w polskim krajobrazie kulturalnym

z dwóch powodów. Po pierwsze, CSD jako jedyna w Polsce publiczna instytucja kultury obejmuje w swoich założeniach zarówno prezentację twórczości adresowanej do dziecka, jak i program twórczej animacji dziecka, kładąc nacisk na odbiorcze kompetencje uczestnika kultury, ale także na jego innowacyjność jako jej współtwórcy. Po drugie – w planie metodycznym – formy działań w poszczególnych projektach CSD w ostatnich latach pokazują niezwykle istotny kierunek przemian sfery instytucjonalnej, którym nie wszystkie polskie ośrodki kulturalne podlegały z równą skutecznością – chodzi o postulowaną od lat 90. zarówno w refleksji teoretycznej, jak i w programach reform, transformację modelu organizacji kultury od upowszechniania do animacji. Oferta CSD, wydarzenia i inicjatywy realizowane pod patronatem Centrum, wskazują, że taka transformacja jest możliwa.

Analizę tę podejmuję w szerszym kontekście problemu twórczości, innowacyjności i krytycznych kompetencji uczestników kultury w związku z wymogami, jakie stawia przed nami współczesność. Współczesna kultura opisywana w kategoriach narastającej zmienności i płynności, przyspieszającego procesu globalizacji, medializacji, upowszechniania się konsumpcyjnego stylu życia, przy jednoczesnym poszerzaniu się życiowych alternatyw i stojących za nimi, konkurencyjnych projektów tożsamościowych wymaga szczególnego typu kompetencji: samodzielnego myślenia, twórczego i innowacyjnego oraz refleksyjnego i krytycznego nastawienia do dyskursów promowanych w mediach, kulturze popularnej, kulturze konsumpcyjnej, globalnym pejzażu informacyjnym czy kulturze wizualnej.

Paradoksalnie – edukacja w swej oficjalnej postaci zmierza dziś raczej do „testu wyboru” jako metody i metafory osiągnięcia kompetencji, odpowiadających wymogom czasów. Ten „operacyjny” typ kompetencji, który w założeniach prowadzić miał do wyrównania proporcji między wiedzą teoretyczną a praktycznymi umiejętnościami, oznacza jednak również pracę wyłączone na danym, gotowym materiale bez szukania asocjacji i relacji poza nim. Ogranicza zatem pojęcie twórczości do przetwarzania, „majsterkowania”, rekombinacji – typowych także dla użytkownika nowych mediów. Aktywizujące i animacyjne pod względem metod projekty edukacji kulturowej i artystycznej dziecka potrzebne są w tej sytuacji o tyle, o ile aktywność artystyczna ze swej natury posługuje się innym rozumieniem twórczości: opartej na wyobraźni, otwartej interpretacyjnie, zmierzającej do stawiania pytań raczej, niż wybierania poprawnych odpowiedzi. Twórczość artystyczna dziecka promowana przez CSD oznacza także twórczość w relacji z innymi. Animacyjny, aktywizujący i ‘antysystemowy’ do pewnego stopnia projekt twórczości jest koniecznym uzupełnieniem dla wiedzy operacyjnej, która sama w sobie jest kompetencją głównie obywateli–konsumentów, ale nie krytycznych uczestników sfery publicznej i współtwórców własnych kultur.

Dr Agata Skórzyńska – kulturoznawca, adiunkt w Zakładzie Kultury Miasta Instytutu Kulturoznawstwa UAM. Prowadzi badania za zakresu studiów kulturowych (studia miejskie, performatywizm) nad teatralizacją przestrzeni miejskiej, spektaklami społecznymi, działaniami kulturowymi w mieście, w tym taktykami miejskimi i subwersją oraz grą i zabawą. Interesuje się także współczesnymi praktykami w ramach kultury konsumpcyjnej i kultur alternatywnych. Jest autorką książki *Teatr jako źródło ponowoczesnych spektakli społecznych* (Poznań 2007) oraz współredaktorką prac zbiorowych *Teatr przestrzeń dialogu II* (Szczecin 2004, wraz z J. Ostrowską i J. Tyszką) i *Sztuka – kapitał kulturowy polskich miast* (Poznań 2010, wraz z E. Rewers). Publikowała między innymi w *Kulturze współczesnej, Przeglądzie artystyczno–literackim, Przeglądzie kulturoznawczym* oraz w licznych publikacjach zbiorowych.

Zrealizowała grant badawczy KBN *Spoleczne spektakle ponowoczesności*, była także sekretarzem i uczestnikiem grantu badawczego MNIŚZW *Miasto w sztuce – sztuka miasta. Analiza kulturowa przestrzeni miejskich przełomu XX i XXI wieku*, w ramach którego współorganizowała ogólnopolską konferencję naukową *Sztuka – kapitał kulturowych polskich miast* w maju 2009 roku oraz towarzyszący konferencji projekt artystyczny *Miasto Zdarzeń* (we współpracy Zakładu Kultury Miasta i Fundacji Barak Kultury). Prowadzi zajęcia z socjologii kultury i form animacji kultury (kulturoznawstwo) teatru integracyjnego (Wiedza o Teatrze) i antropologii widowisk (Podyplomowe Studium Wiedzy o Kulturze UAM). Brała udział także w licznych projektach i spotkaniach dyskusyjnych o charakterze popularno-naukowym, współpracując między innymi z Centrum Kultury Zamek, Centrum Sztuki Dziecka, Poznańską Akademią Filmową, Pracownią Ferment Kolektiv.

Dr Natalia Pater–Ejgierd

Akademia Sztuk Pięknych w Poznaniu

Dr Małgorzata Sienkiewicz– Karcmarzyk

Uniwersytet Gdański

STRONA INTERNETOWA MUZEUM DLA DZIECI, JAKO MIEJSCE SPOTKANIA TRADYCJI Z NOWOCZESNOŚCIĄ.

Strona internetowa muzeum dla dzieci jest miejscem spotkania tradycji z nowocześnieścią na wielu płaszczyznach gdyż to co współczesne, przenika się z tym co dawne, tworząc nową formę i jakość. Ten nowy konstrukt kulturowy buduje wokół siebie nowe dyskursy, wskazując na dynamiczne zmiany zachodzące w kulturze. Przede wszystkim uzmysławia jak bardzo zmieniała się funkcja tradycyjnego muzeum oraz potrzeby jego gościa.

Po pierwsze – sztuka tradycyjna, którą obejrzeć można na ekranie komputera, zyskuje nowy zmedializowany wymiar wynikający z jej swoistej translacji na język internetu.

Po drugie – spotykają się tam różne tradycje estetyczne, od tej najbardziej klasycznej wpisanej w obrazy dawnych mistrzów, po dzisiejszą grafikę tworzoną za pomocą programów komputerowych.

Po trzecie – strona muzeum internetowego przeznaczona dla dzieci staje się nowym miejscem edukacji artystycznej, które powołując się na świat znanych dziełku mediów wizualnych, wprowadza je w domenę sztuki tradycyjnej.

Dr Natalia Pater–Ejgierd – doktor nauk humanistycznych, interdyscyplinarny naukowiec zajmujący się współczesną kulturą wizualną, nowymi formami komunikacyjnymi oraz zagadnieniami związanymi z afabetyzacją wizualną i edukacją. Autorka książki *Kultura wizualna a edukacja* (2010) oraz wielu publikacji analizujących zmiany kulturowe i społeczne wywołane rosnącym znaczeniem przekazu wizualnego oraz wizualno–weralnego m.in. *Dlaczego sieć przemawia obrazem?* (2009), *Exploring the nature of today's perception* (2009), *Popkultura w edukacji, czyli obraz współczesnego świata w podręcznikach do języka angielskiego* (2008). Magister historii sztuki UAM, filologii angielskiej UAM, doktor nauk humanistycznych Uniwersytetu Gdańskiego. Obecnie wykładowca Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu.

Dr Małgorzata Anna Karcmarzyk – artysta i pedagog. Pracę magisterską z pedagogiki obroniła w 2000 roku na Uniwersytecie Gdańskim. Dyplom artystyczny z malarstwa obroniła w 2003 roku na Wydziale Malarstwa i Grafiki w Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku, w pracowni malarstwa prof. Macieja Świszewskiego. Pracuje na Uniwersytecie Gdańskim od 2003 roku – obecnie na stanowisku adiunkta. Występowała na konferencjach w Polsce i za granicą m.in.: Cyprze, Belfaście, Bremie, Krecie i Daugawpils. Prowadziła wykłady i warsztaty plastyczne w Szwecji, Turcji, Bremie, Irlandii. Autorka ponad 30 wystaw

zbiorowych i indywidualnych w Polsce i za granicą. Najważniejsze stypendia i nagrody: Stypendium Prezydenta Miasta Gdańska 1997/98r.; Stypendium Ministra Edukacji Narodowej 1999/00r.; Nagroda Rektora UG, I stopnia 2001r.; Stypendium Prezydenta Miasta Gdańska 2002/03 r.; Nagroda od Dyrekcji Gimnazjum nr 48 w Gdańsku – 2003 r.; Stypendium od Fundacji na Rzecz Rozwoju UG – 2004/05r.; II miejsce dla grupy studenckiej, w konkursie międzynarodowym na Eurofestiwalu w Mołdawii, ODYSSEY OF THE MIND – 2005r. Autorka ponad 20 publikacji polskich i zagranicznych. Publikuje w takich czasopismach jak m.in. *Problemy wczesnej edukacji*, *International Journal about Parents in Education*, *Forum Oświatowe*, *Wychowanie w Przedszkolu*, *Edukacja i Dialog*.

Dr Paweł Sitkiewicz

Instytut Filologii Polskiej | Zakład Dramatu, Teatru i Filmu
Uniwersytet Gdański

MIĘDZY TRADYCJĄ I PONOWOCZESNOŚCIĄ. EWOLUCJA PEŁNOMETRAŻOWEJ ANIMACJI DLA DZIECI.

Do lat 30. XX wieku animacja była sztuką adresowaną do widza dorosłego. Ale już w latach 50. gatunek ten był postrzegany jako medium dla najmłodszych. Dziś natomiast filmy rysunkowe i lalkowe – niezależnie od treści czy użytych środków wyrazu – uchodzą za rozrywkę jednocześnie dla dzieci, jak i rodziców, którzy, choć oglądają ten sam film, czerpią z niego zupełnie inne przyjemności. Ewolucja pełnometrażowego filmu animowanego to długi i burzliwy proces, a dyskusja na temat tego, jaka powinna być dziecięca animacja, wywoływała zawsze wiele emocji. Rodzice, pedagodzy, producenci czy dystrybutorzy mieli z jednej strony świadomość, jak wielka jest siła oddziaływania tego kina na wyobraźnię dziecka, z drugiej zaś – nigdy nie mieli złudzeń, że pełnometrażowa animacja to efekt marketingowej kalkulacji, mającej na celu pogodzenie różnych gustów i oczekiwań. W swoim tekście staram się wyjaśnić, w jaki sposób została ukształtowana popularna obecnie formuła animowanego kina dla całej rodziny, która – choć tego często nie widać – sięga korzeniami lat 30. lecz zarazem stanowi kwintesencję postmodernistycznej „kultury wyczerpania”. Recepta na udany przebój rysunkowy na dużym ekranie wiąże się ponadto z licznymi zagrożeniami, a źle dobrane składniki mogą prowadzić do przykrych konsekwencji. Okazuje się bowiem, że dla dorosłych zły film animowany to jedynie strata pieniędzy, dla dziecka – nieodwracalna krzywda.

Dr Paweł Sitkiewicz – historyk animacji i filmu, adiunkt na Uniwersytecie Gdańskim. Autor książki *Małe wielkie kino. Film animowany od narodzin do końca okresu klasycznego* (2009). Zajmuje się również starym kinem, popkulturą, plakatem oraz prehistorią komiksu. Pracuje nad książką o polskiej szkole animacji.

mgr Katarzyna Linda | mgr Małgorzata Wosińska

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej | Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

MIEJSCE I ROLA DZIECKA WE WSPÓŁCZESNYM WYSTAWIENICTWIE MUZEALNYM NA PRZYKŁADZIE WIELKOPOLSKI.

By móc przedstawić miejsce i rolę dziecka we współczesnym muzealnictwie, należy przyjrzeć się próbom transmisji dziedzictwa kulturowego poprzez działania

muzeów tematycznie związanych z propagowaniem, zachowywaniem i rekonstruowaniem kultury ludowej, w tym szeroko pojętej tradycji (muzea etnograficzne, regionalne, skanseny). Poprzez „działania” rozumiana jest tutaj przygotowana przez pracowników merytorycznych poszczególnych muzeów oferta wystawiennicza – dydaktyczna. Problem przedstawiony w niniejszym artykule dotyczy zauważonego przez autorki kryzysu i braku innowacyjności muzealnej oferty, skierowanej ku szerokiemu gronu odbiorców najmłodszych, zarówno ku grupom zorganizowanym, jak i indywidualnym.

Dziecko to odbiorca szczególnie wymagający – jego percepcja wymaga podejścia o charakterze interaktywnym oraz aktywnego zaangażowania personelu muzealnego w proces edukacyjny. Czy tak jest w rzeczywistości, a jeśli tak – to na ile spełniane są potrzeby dziecka w jego spotkaniu z sztuką ludową i tradycją (tak istotnymi, czy wręcz archetypicznymi w kształtowaniu się tożsamości etnicznej jednostkowej i grupowej)? W odpowiedzi na to pytanie referentki posłużą się przykładami zaczerpniętymi z wyników najnowszych badań, przeprowadzonych w ramach interdyscyplinarnego projektu MAK „Określenie potencjału edukacyjnego instytucji upowszechniania kultury województwa wielkopolskiego w zakresie oferty dla dzieci i młodzieży (na przykładzie muzeów etnograficznych i regionalnych oraz skansenów)”.

Mgr Katarzyna Linda – ukończyła etnolingwistykę oraz etnologię i antropologię kulturową na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, trener i członek zarządu organizacji pozarządowej *Laboratorium Inicjatyw Międzykulturowych KEJ*, doktorantka UAM w Poznaniu. Władza językiem angielskim, hiszpańskim, katalońskim, niemieckim oraz włoskim. Zainteresowania naukowe: problematyka mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce i Europie, małe języki Europy, edukacja międzykulturowa oraz metody aktywizujące na różnych szczeblach nauczania, aktywizacja środowiska lokalnego.

Mgr Małgorzata Wosińska, antropolożka kultury, etnomuzykolożka, absolwentka szkoły muzycznej II stopnia, obecnie doktorantka UAM w Poznaniu. Specjalizuje się w wywiadach etnograficznych o charakterze terapeutycznym (realizowanych m.in. dla Fundacji *Pomost*). Zainteresowania naukowe: antropologia pamięci, antropologia piętna, folklor muzyki, etnochoreologia.

Organizator:

Centrum Sztuki Dziecka w Poznaniu

ul. Św. Marcin 80/82, 61-809 Poznań

tel. 61/64 64 475, 64 65 301

e-mail sekretariat@csdpoznan.pl

www.csdpoznan.pl

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

POZnań*
*Miasto know-how